

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, düşünərək yaşayanlar üçün, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəlblər üçün, gülən üzler üçün,
həyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

Ürək ver:

AĞA VƏ NÖKƏR

LEV TOLSTOY

Rus dilindən tərcümə:

Zahid Sarıtorpaq

Koordinator: Amin
Redaktor: Toğrul MUSAYEV
Korrektor: Turac ELDARQIZI
Tərtibatçı: İsmayıl SÜLEYMANLI
Cildin dizayneri: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ

Лев Николаевич Толстой
ХОЗЯИН И РАБОТНИК

Lev Nikolayeviç Tolstoy
AĞA VƏ NÖKƏR

Bakı, “Parlaq İmzalar” Nəşriyyatı – 2023, 96 səh.

© “Северный вестник” jurnalı / 1895

© Parlaq İmzalar MMC / 2023

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 128
Yoldaş seriyası | 8

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f @ /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: “AVE PRINT” MMC
Çap tarixi: 17.02.2023
Sifariş: 04(09)/23

Lev Tolstoy 1828-ci il sentyabrın 9-da Rusiyanın Tula quberniyasının Yasnaya Polyana malikanəsində anadan olub. Uşaq yaşlarında öncə anasını, daha sonra atasını itirib. 1844-cü ildə Kazan Universitetinə daxil olaraq Şərq dilləri üzrə təhsil almağa başlayıb, lakin ikinci kursda təhsilini yarımcıq qoyaraq doğma kəndinə qayıdıb. 1863-69-cu illərdə ilk irihəcmli romanını – “Hərb və sülh”ü yazıb. 1873-77-ci illərdə isə bir qadının faciəvi taleyindən bəhs edən “Anna Karenina” romanı üzərində çalışıb. Sonuncu böyük romanı “Dirilmə” isə 1899-cu ildə çap olunub. Böyük yazıçının sonuncu romanı “Hacı Murad” isə 1912-ci ildə, ölümündən sonra çap olunub. Lev Tolstoy 1910-cu il noyabrın 20-də “Astarova” stansiyasında pnevmoniyadan dünyasını dəyişib.

Zahid Sarıtorpaq 1957-ci il mayın 11-də Şamaxı şəhərində anadan olub. 1981-87-ci illərdə Moskvada Maksim Qorki adına Ədəbiyyat institutunda təhsil alıb. “Əlifba bayramında qətl”, “Dərdin sarı çəpkəni”, “Qarğa marşrutu” romanlarının müəllifidir.

Zahid Sarıtorpaq ingilis klassiki Con Miltonun “İtirilmiş cənnət” və “Qaytarılmış cənnət” epopeyalarını, Artur Rembonun, Fransua Moriakin seçilmiş əsərlərini tərcümə edib. Bundan əlavə, V. Skott, C. Coys, M. Prust, Qöte, C. Steynbek, B. Pasternak və bir sıra başqa dahilərin əsərlərindən nümunələr onun tərcüməsində Azərbaycan dilində işıq üzü görüb.

I

Bu hadisə yetmişinci illərdə, Müqəddəs Nikol gününün ertəsi günü baş vermişdi. Məbəddə bayram idi; ikinci gildiya¹ taciri Vasili Andreyiç Brexunov heç yerə gedə bilməzdi, kilsədə olmalıydı, – çünki oranın təsərrüfat rəisi idi – eləcə də qohum-əqrəbasını, tanış-bilişini evinə aparıb qonaq etməliydi. Nəhayət, axırını qonaqlar da gedən kimi Vasili Andreyiç çoxdan sövdələşib razılığa gəlmiş ağaclığı almaq üçün qonşu mülkədarın yanına getməyə hazırlaşdı. Vasili Andreyiç tələsirdi, çünki şəhərli tacirlər onu qabaqlayıb sərfəli alış-verişini əlindən ala bilərdilər. Ağaclıqdan ötrü Vasili Andreyiç yeddi verirdi, gənc mülkədar isə on min istəmişdi. Yeddi min həmin ağaclığın əsl qiymətinin üçdə biriydi. Meşə onun yaşadığı dairədə olduğuna

---

1. Gildiya – orta əsrlərdə tacirlərin marağını və imtiyazlarını qorumaq üçün yaradılmış ittifaq – Red.

görə Vasili Andreyiç qiyməti bir az da aşağı sala bilərdi, çünki bir tacirin özgə birisinin ərazisində qiymət qaldırmamasından ötrü onunla kənd qəzasının alış-veriş sahibləri arasında çoxdan şərt kəsilmişdi. Amma Vasili Andreyiç bilirdi ki, quberniyanın taxta-şalban tacirləri Qoryaçkinodaki ağaclığın alış-verişini etmək üçün oraya getmək istəyirlər. O dərhal həmin yerə gedib mülkədarla işi bitirmək qərarına gəldi. Buna görə də bayram qurtaran kimi, pulunu üç min etməkdən ötrü sandığından yeddi yüz rubl da götürdü, üstünə özündəki iki min üç yüz rubl kilsə pulunu da əlavə edib diqqətlə saydı, pulqabısına qoyub getməyə hazırlaşdı.

Həmin gün Vasili Andreyiçin nökrələri arasında yeganə sərxoş olmayan Nikita atları qoşmağa qaçdı. Nikita əyyaş olsa da, həmin gün sərxoş deyildi, çünki içkini atmışdı, pəhriz dönəmində çuxasını və dəri çəkmələrini satıb içkiyə verdiyi üçün peşman olub tövbə eləmişdi, ikinci ay idi ki, dilinə də vurmurdu; bayramın ilk iki günündə hər yerdə içilən şərəblər ona gəl-gəl desə də, tamah dişini çəkmişdi.

Qonşu kənddən olan Nikita əlli yaşlı və malı-mülkü olmayan bir mujik idi, ömrünün çoxunu öz ocağında deyil, onun-bunun qapısında keçirmişdi. Zəhmətsevərliyinə, diribaşlığına, bacarığına, ən əsası isə, xeyirxah, xoşxasiyyət olmasına görə ona hər yerdə hörmət edirdilər. Amma o heç yerə öyrəşə bilmirdi, çünki ildə iki

dəfə, bəzən də daha çox düt deyənəcən içir, nəyi var, nəyi yox hamısını içkiyə verirdi, bir yandan da dəlisovluq və öcəşkənlik edirdi. Bir neçə dəfə Vasili Andreyiç də Nikitanı qovmuşdu, amma sonra yenə dürüstlüyünü, heyvan-qaraya can yandırdığını görüb, əsas da ki, ucuz qiymətə çalışdığına görə təzədən onu işə götürmüşdü. Bu cür nökərlərə adətən səksən rubl əməkhaqqı verilirdi, amma Vasili Andreyiç Nikitaya o qədər pul ödəmirdi, cəmi qırx rubl verirdi, özü də az-az, qəpik-quruşla, çox vaxt da nağd deyil, dükanın ucuz mallarını baha qiymətə sırıyırdı ona.

Nikitanın həyat yoldaşı – bir vaxtlar gözəl, cazibədar bir qadın olan Marfa, kiçik, yeniyetmə oğlu və iki qızıyla evi idarə edirdi. O, Nikitanı evə buraxmırdı, çünki birincisi, iyirmi il idi başqa kəndin sakini – evlərində qalan bir çəllək ustasıyla yaşayırdı, ikincisi, əri ayıq olanda onu barmağında oynadır, sərxoş olanda isə pişik görmüş siçana dönürdü. Nikita bir dəfə sərxoş olanda – ehtimal ki, ayıq vaxtlarında arvadından çəkdiklərinin acığını çıxmaqdan ötrü – onun sandığını açıb ən bahalı geyimlərini çıxartmış və balta götürüb bütün sarafanlarını, donlarını kötüyün üstündə tikə-tikə etmişdi. Nikitanın qazandığı maaşın hamısı arvadına verilirdi və o buna səsini çıxarmırdı. Odur ki indi də, bayrama iki gün qalmış Marfa ərinin ağasının yanına gəldi, ondan cəmi üç rubulluq ağ un, çay, şəkər və şərab aldı, bir də

ki beş rubl nağd pul götürdü; baxmayaraq ki, həmin vaxt Vasili Andreyiç hələ Nikitaya iyirmi rubl da verməliydi, amma Marfa ağanın qabağında ikiqat olmuşdu.

Vasili Andreyiç Nikitaya:

– Biz səninlə şərt kəsmişik axı, – dedi. – Nə qədər ehtiyacın varsa, götür. Mən başqaları kimi demirəm ki: “gözlə, borcunu ver, cəriməni ödə”. Mən öz işimi vicdanla görürəm. Sən mənə qulluq edirsən, mən də səni naümid qoymuram. Əl əli yuyar, əl də üzü.

Bunları söyləyərkən Vasili Andreyiç Nikitanı himayə etdiyinə səmimi-qəlbədən inanırdı: o elə inandırıcı danışırdı ki, içi Nikita qarışıq pul sarıdan ona möhtac olan adamların heç birinin aldadılmadığına, xeyirxah əməllərindən hamısının razı qaldığına özü də şübhə etmirdi.

– Başa düşürəm, Vasili Andreyiç, elə mən də sizə doğma atam kimi qulluq etməyə çalışıram, sizi çox yaxşı anlayıram, – Nikita cavab verdi.

O, çox yaxşı başa düşürdü ki, Vasili Andreyiç onu aldadır, amma bununla belə ondan öz haqqını tələb etməyin mənasız olduğunu da bilirdi. Anlayırdı ki, dolanmaq üçün başqa yol yoxdur, nə verirlərsə şükür eləmək lazımdır.

İndi ağasından atları qoşmaq əmri alınca, Nikita həmişəki kimi sevinə-sevinə, həvəslə, gümrah və özünə xas olan qazyerişi yeriyyə-yeriyyə samanlığa sarı getdi. Orada mıxçadan asılmış qayışdan olan sanballı

yüyəni götürdü, ağızlığı¹ çırpıb silkələdi və Vasili Andreyiçin yəhərleyib-yüyənləməyi tapşırıldığı atın saxlandığı qapalı tövləyə yollandı.

– Nədi? Darıxmışdın, ay səfeh? – deyə Nikita pəyədə yalqız dayanan, sağrısı bir qədər sallaq, qasığında, burnunda qaralı-sarılı xalları olan caydaq kəhər ayğırın onu salamlayırmış kimi eşidilən zəif kişnərtisini cavablandırdı. O, ata elə müraciət edirdi ki, sanki söz anlayan bir canlıyla danışırdı: – Dayan görüm, dayan görüm! Darıxma, qoy əvvəlcə səni bir sulayım... – deyib, atın tosğun boyun-boğazını qaşovladı, belini, sağrısını tumarladı, böyürlərinin tozunu çırpdı, yaraşığı başına yüyəni keçirib yalını sıgalladı, cilovu çəkib sulamağa apardı.

Üstündəki peyni dizə çıxan döşəməylə aramla yeriyib eşiyə çıxan Xallı oynaqlayıb fıncırdı, özünü ele apardı ki, guya onunla quyu başına gedən Nikitanı löhrəm-löhrəm yeriyib təpikləmək istəyir.

– Atıl-düş, gözünün qurduunu öldür, yaramaz! – Nikita deyindi. O, atın bu hərəkətini sevirdi, bilirdi ki, Xallı onun yağlı dəridən olan yarımkürkünü sıgallayacaq bir təzədə şillaq atacaq, amma zərbə vurmayacaq.

Soyuq suyu içən at öncə bir qədər nəfəs aldı, üstündəki xırdaca tüklərdən təknəyə arabir şəffaf dam-

---

1. Ağızlıq – at yüyəninə ağıza keçirilən dəmir hissəsi – Red.

cılar tökülən islaq və möhkəm dodaqlarını tərپətdi, dayanıb sanki özünə qapıldı, ardınca da qəfil ucadan kişnəyib fınxırdı.

– İstəmirsən, istəmə! Mən də işimi bilim; hünərin var bir də su istə, – deyə Nikita tam ciddi bir şəkildə içindən keçənləri Xallıya dedi; o, təzədən kişnərtisi bütün həyəti bürüyən caydaq və ərköyün ayğırın cilovundan dartaraq samanlığa sarı tələsdi. Yalnız bir nəfər yad adamdan – aşpazın bayrama gəlmiş ərindən başqa, nökrəldən, qulluqçulardan heç birisi gözə dəymirdi. Nikita ona:

– Get soruş, canım mənim, – dedi, – hansı kirşələrdən qoşmağı əmr edir ağamız: enlilərdənmi, yoxsa balacalardanmi?

Aşpazın əri hündür bünövrə üzərində tikilmiş dəmir damlı evə girdi və tez bir zamanda ağanın balaca kirşələri istədiyi xəbəri ilə geri döndü. Bu zaman Nikita artıq boyunduruğu keçirmiş, üstü qərənfil şəkilləri ilə dolu olan yəhər döşəkçəsini bağlayıb-bərkitmiş, bir əlində yüngülcə rənglənmiş qövsvari qoşqu əyməsi, o biri əlində atın yüyəni çardağın altındakı bir cüt kirşəyə yaxınlaşdı.

– Nə deyirəm, balaca deyirsə, balaca olsun, – dedi, daim özünü guya onu qapmaq istəyirmiş kimi aparan ağıllı atı aşpazın ərinin köməklili ilə dişlələrin arasına çəkib qoşmağa başladı.

Hər şey, demək olar ki, hazır idi, təkçə atı cilovlamaq qalırdı. Nikita aşpazın ərini samanlığa küləş dalınca, həm də anbara atın qaba kətandan olan tərliyini¹ gətirməyə göndərdi.

Nikita aşpazın ərinin gətirdiyi təzə üyüdülmüş yulaf samanını kirşəyə döşəyə-döşəyə ata:

– Yaxşı, yaxşı, özündən çıxma! – deyirdi, – indi isə qoy döşənəcəyi sərim, üstündən də tərliyi. Bax belə, indi ağam rahat otura biləcək.

O, xışmaladığı samanı oturacağıın dörd bir yanından tərliyin altına dürtüşdükdəkə elədiklərini dildə də təkrarlayırdı.

Sonra da aşpazın ərinə:

– Çox sağ ol, canım mənim, – dedi, – ikilikdə daha tez öhdəsindən gəldik.

Nikita cilovun sonundakı halqadan qoşqu qayıqlarını ayırıb qozlaya oturdu, yeriməkdən ötrü az qala dil açıb yalvaran sevimli atı həyətdə buz tutmuş peyinlərin üstüylə darvazaya sarı sürdü.

Qara qoyun dərisindən yarımkürk geymiş, ayaqlarında təzə ağ keçə çəkmə, başında isti papaq olan yeddi yaşlı bir oğlan dəhlizdən yüyürüb çıxdı, yaxasını düymələyə-düymələyə cır bir səslə xahiş edib qışqırdı:

– Mikit dayı, dayıcan! Dayıcan heey! Məni də mindir!

---

1. Tərlik – yəhər altından atın belinə qoyulan keçə parçası – Red.

Nikita:

– Hə, gəl, balası, gəl – dedi və ağasının solğun bənizli, sevincindən üz-gözü işıq saçan arıq, çəlimsiz oğlunu kirşəyə otuzdurdu, sonra da sürüb küçəyə çıxdı.

Saat üç radələri idi. On dərəcə şaxta vardı, hava tutqun və küləkliydi. Göyün yarısı aşağı sallanmış qara buludlarla örtülmüşdü. Amma həyətdə sakitlik hökm sürürdü. Küçədə isə külək at oynadırdı: o qonşu anbarın damından qarı süpürür və hamamın tinində fırladırdı. Nikita darvazadan çıxıb atı artırmağa sarı döndərdikdə Vasili Andreyiç ağzında siqaret, belini sallama qurşaqla bağladığı qoyun dərisindən uzun kürk əynində eyvanın girişindən çıxdı, yeridikcə astarlı keçə çəkmələri ilə qarı tapdalayıb xırpılatdı və dayandı. Siqaretinin qalanını da sümürüb yerə atdı və tapdaladı, tüstünü dodaqlarını örtmüş bığları arasından üfürdü, ata sarı çəpəki baxaraq, kürkünün içi xəzli yaxalığını nəfəsindən tərləməməsi üçün bığından başqa tərtəmiz qırxdığı al rəngli üzünün hər iki tərəfindən aşağı saldı. Oğlunu kirşəyə minmiş görüncə:

– Ay səni, cüvəllağı, çatdırdın özünü! – dedi.

Qonaqlarla içdiyi şərab Vasili Andreyiçi məst eləmişdi, buna görə də sahibi olduğu hər şeydən və bu vaxtacan etdiklərindən daha çox həzz alırdı. Həmişə varisi kimi gördüyü oğlunun görünüşü indi ona böyük

zövq verirdi; gözlərini qırpa-qırpa həvə dişlərini ağardaraq ona baxırdı. Başını, çiyinlərini yun örpəklə bürümüş, tək-cə gözləri görünən Vasili Andreyiçin solğun bənizli, arıq, ikicanlı arvadı onu yola salmaq üçün dəhlizin arxa tərəfində durmuşdu. O, qapının o üzündən könülsüz-könülsüz:

– Nikitanı da özünlə götürsəydin yaxşı olardı, – dedi.

Vasili Andreyiç onun sözlərinə heç bir cavab vermədi, açıq-aydın görünürdü ki, dediklərindən xoşu gəlmədi, qaş-qabağını töküüb yerə tükürdü.

– Üstündə pul aparırsan, – deyər arvadı eyni tərzdə qəmgin səsi ilə davam etdi. – Hava da bir yandan korlanır ha!

– Nədi, mən uşaq-zadam bələdçi lazım olsun, yoxsa yol-irizi tanımıram? – bu sözləri deyərək Vasili Andreyiç adətən satıcılar və alıcılarla danışarkən hər kəlməsini xüsusi vurğuyla səsləndirəndə etdiyi kimi dodaqlarını qeyri-adi şəkildə gərgin bir hala saldı.

Arvadı şalını çiyinlərinə bürüyə-bürüyə bu sözləri təkrarladı:

– Gəl sözümə qulaq as, tərslik eləmə, onu da özünlə apar.

– Qır-saqqız olub yapışmısan yaxamdan... Hara götürüm onu axı?

Bu vaxt Nikitanın qayğısız səsi eşidildi: